

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mäntynen, Anne; Halonen, Mia; Pietikäinen, Sari; Solin, Anna

Title: Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä

Year: 2012

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Kotikielen Seura, 2012

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Mäntynen, A., Halonen, M., Pietikäinen, S., & Solin, A. (2012). Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä. *Virittäjä*, 116(3), 325-348.

Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä

ANNE MÄNTYNEEN, MIA HALONEN,
SARI PIETIKÄINEN JA ANNA SOLIN

1 Johdanto

Kieli on inhimillisen toiminnan ydintä: se on ajattelun ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen keskeinen väline. Se on myös erottamaton osa kulttuuria, yhteiskuntaa ja yhteisöä. Kielen moninaisten tehtävien vuoksi kielellistä toimintaa on tarkasteltu, ja sen on nimetty useista näkökulmista monin tavoin eri aikoina. Koska kieli on kielenkäyttäjien ja yhteisöjen yhteistä omaisuutta, siitä myös kiistellään ja se herättää voimakkaitakin tunteita: voidaan puhua kielikiidasta, kielitaistelusta tai kielisodasta, kunnes saavutetaan kielirauha tai kielisovinto.

Tässä artikkelissa esittelemme yhtä tapaa tarkastella kieltä ja sitä koskevia käsityksiä sekä niiden muuttumista, ristiriitaisuutta ja vaikutuksia, nimittäin kieli-ideologioiden tutkimusta. Kieli-ideologioiden tutkimusta on tehty erityisesti lingvistisen antropologian, sosiolingvistiikan ja diskurssintutkimuksen aloilla (ks. esim. Schieffelin, Woolard & Kroskrity toim. 1998; Blommaert toim. 1999; Kroskrity toim. 2000; Makoni & Pennycook toim. 2007). Kieli-ideologiset kysymykset eli esimerkiksi se, mitä kieli kielenkäyttäjille ja yhteisöille merkitsee, miten kieleen suhtaudutaan ja mitä kielellä tehdään, ovat kuitenkin läsnä monenlaisessa kielentutkimuksessa. Itse asiassa jokainen kielentutkija – ja kielenkäyttäjät – joutuu muodostamaan käsityksen siitä, mitä kieli on ja mitä sillä tehdään.

Kieli-ideologioiden tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaisia uskomuksia, arvosuhteita, luokitteluja, neuvotteluja ja keskusteluja kysymykset kielestä herättävät. Erilaiset käsitykset siitä, mitä kieli on, missä kielen ja kielimuotojen rajat milloinkin menevät ja millä kriteereillä kielenkäyttäjistä tulee jonkin tietyn kielen puhuja, ovat kaikki kieli-ideologisia prosesseja. Kuten muutkin ideologiat, myös kieli-ideologiat ovat vaikutusvaltaisia: ne muokkaavat näkemyksiämme esimerkiksi kielen ja varieteettien kauneudesta ja kauheudesta sekä eri kielen ja kielimuotojen arvosta ja merkityksestä eri tilanteissa. Tätä kautta ne myös vaikuttavat toimintaamme, esimerkiksi siihen, mitä kieliä haluamme opiskella tai millaista kieltä kommentoimme ja miten. Samalla kukin kielenkäyttäjät omalla toiminnallaan vaikuttaa vallitseviin näkemyksiin esimerkiksi vahvistamalla tai kyseenalaistamalla niitä.

Kieli-ideologista keskustelua käydään jatkuvasti siitä, mikä ylipäätään on kieli (vrt. Calvet 2006; Makoni & Pennycook 2007: 3–4), sekä siitä, mitä kielellä ymmärretään ja

missä kielen rajat menevät. Lisäksi puhutaan siitä, kenelle kieli kuuluu, millaiset normit ja standardit ovat voimassa missäkin tilanteessa ja kuka kielen asemaa säätelee. Esimerkiksi viimeaikaiset keskustelut suomen kielen asemasta paitsi tieteen ja tiedon kielenä myös osana globaalia kanssakäymistä ovat neuvottelua nimenomaan kielen merkityksestä ja tehtävistä (esim. Hakulinen 2009; yleisemmin kielen merkityksestä myös Lappalainen, Sorjonen & Vilkuna toim. 2010).

Kieli-ideologioista neuvotellaan silloin, kun puhutaan kielten välisistä suhteista – vaikkapa suomen, ruotsin, venäjän ja saamen – ja niiden arvostuksesta ja funktionaalisuudesta (vrt. esim. Kroskirty 2004; Jaffe 2007b; Pietikäinen 2010). Kieli-ideologioista on kyse myös silloin, kun pohditaan, millainen kohdemaan kielen taito on riittävä maahanmuuttajille ja mistä näkökulmasta tämä kielitaito määritellään (vrt. Fairclough 1992a; Milani 2008; Tarnanen & Suni 2005), tai kun tehdään päätöksiä koulussa käytettävistä ja opetettavista pakollisista tai vapaaehtoisista kielistä. Viimeaikaisten keskustelujen kiihkeys kertoo siitä, miten kieli-ideologiat sytyttävät yhtä lailla maallikot kuin kielen ammattilaiset (esim. keskustelut ruotsista, kaksikielisistä kouluista tai hallinnon kielestä Suomessa, esim. HS 16.11.2009). Tällaisten keskustelujen erityispiirre on, että niitä käyvät kaikki ja kaikilla on niistä mielipide.

Käsitlemme tässä artikkelissa kieli-ideologioiden tutkimusta. Tarkastelemme ensin, miten kieli-ideologian käsitettä on määritelty ja käytetty sekä miten kieli-ideologioita on eri konteksteissa tutkittu. Sen jälkeen esittelemme Suomessa tehtyä kieli-ideologista tutkimusta. Lopuksi pohdimme kieli-ideologioiden tutkimuksen ajankohtaisuutta.¹

2 Kieli-ideologian käsite

Kieli-ideologioiden tutkimuksen perustana pidetään usein lingvistisen antropologin Michael Silversteinin vuonna 1979 pitämää esitelmää, jossa hän esitti, että kieli-ideologiat ovat keskeinen kielen muokkaaja (Silverstein 1979). Silversteinin lisäksi kieli-ideologioiden tutkimusta ovat lingvistikissa antropologiassa vieneet eteenpäin Judith Irvine ja Susan Gal (Irvine 1989; Irvine & Gal 2000), Paul Kroskirty (2000, 2004), Kathryn Woolard (1998), Alexandra Jaffe (2007a) sekä Jan Blommaert (1999). Lingvistisen antropologian sukulaiseksi voi katsoa sosiolingvistiikan, jonka piirissä kieli-ideologioita on usein tutkittu (Jaworski, Coupland & Galasiński toim. 2004; Johnson & Milani toim. 2010; Makoni & Pennycook toim. 2007).

Esitelmässään Silverstein (1979: 193) määritteli kieli-ideologiat ”sellaisiksi kielenkäyttäjien julkilausumiksi uskomuksiksi kielestä, joilla selitetään tai perustellaan havaittuja kielen rakenteen tai käytön piirteitä”. Hän on sittemmin kehitellyt ajatusta

1. Esitämme lämpimät kiitokset Virittäjän nimettömille arvioijille rakentavista ja hyödyllisistä kommentteista sekä Taru Nordlundille tarkoista ja inspiroivista kommentteista artikkelin työstämisvaiheessa. Artikkelin kirjoittamista ovat tukeneet Koneen Säätiö (Suomentamisen ideologiat ja normit -hanke, Anne Mäntynen) ja Suomen Akatemia (Peripheral Multilingualism -hanke, Sari Pietikäinen). Osoitamme kiitokset myös Kotikielen Seuran esimiehelle Tiina Onikki-Rantajääskölle, joka on valvonut artikkelin arviointiprosessia.

kieli-ideoologioista ja niiden merkityksestä erityisesti indeksikaalisuuden käsitteen avulla (esim. Silverstein 1998, 2003; vrt. myös Irvine 1989). Silversteinin (1998) mukaan kieli-ideologiat ja kielen indeksikaalinen luonne kietoutuvat yhteen siinä, miten kieli-ideologiat ylläpitävät indeksikaalisia suhteita ja toisaalta indeksikaaliset suhteet konstruoivat kieli-ideoologioita. Ensimmäisen asteen indeksikaalisuudessa jokin variantti (vaikkapa 1. persoonan pronomini *mää*) yhdistetään johonkin alueelliseen kategoriaan (tamperelaiset); toisen asteen indeksikaalisuudessa tämä variantti alkaa kantaa tuon kategorian muita, varianttiin ja alueelliseen levinneisyyteen mahdollisesti täysin liitty-mättömiä ominaispiirteitä (vaikkapa jääkiekkoilun kannatusta). Tässä vaiheessa ollaan kieli-ideologian alueella: ideologia on se, mikä ylläpitää indeksikaalista suhdetta. Kieli-ideologia on se kielen ja ajattelun alue, jossa puhujat yhtäältä yhdistävät kielellisen rakenteen mielikuviin sen merkitsemistä sosiaalisista luokitteluista ja toisaalta ylläpitävät tätä yhteyttä (ks. esim. Agha 2007; Blommaert 2010; myös Kiesling 2009).

Silversteinin esittämien ajatusten myötä kielenkäyttäjien – usein kielentutkimuksessa aiemmin ohitetut – omat ja paikalliset huomiot kielestä saivat vähitellen näkyvyyttä ja nousivat tutkimuksen kohteeksi. Silversteinin näkemys kieli-ideoologioista tuo erityisesti esiin kielenkäytön ruohonjuuritason merkityksen: kieli-ideologiat ovat merkittäviä nimenomaan siksi, että ne tekevät kielestä sen, mitä se on, ja että ne syntyvät ja vaikuttavat nimenomaan lokaalisella tasolla jokapäiväisessä kielenkäytössä.

Silversteinin aloitteen jälkeen kieli-ideologian käsite on noussut keskeiseksi lingvistisen antropologian lisäksi myös sosio- ja kansanlingvistiikkaa, diskurssintutkimusta ja soveltavaa kielitiedettä edustavissa tutkimuksissa, erityisesti sellaisissa, joissa painotetaan paikallista ymmärrystä ja tilanteisia käsityksiä kielestä sekä niiden pohjalta nousevia kielikäytänteitä (Kroskirty 2000: 5; Makoni & Pennycook toim. 2007; suomalaisesta tutkimuksesta ks. lukua 4). Kieli-ideologian käsite liittyy myös asennoitumisen (*stance*) tutkimukseen, jossa tarkastellaan sitä, miten kielenkäyttäjät kielellisillä valinnoillaan rakentavat asenteita². Asennoituminen sisältää kuitenkin myös oletuksia kielellisten valintojen suhteesta esimerkiksi sosiaalsiin suhteisiin ja identiteetteihin sekä tiettyihin diskurssiin: kun kielenkäyttäjä ilmaisee asennetta, hän ilmaisee asennetta paitsi yksittäiseen käsillä olevaan asiaan myös esimerkiksi muihin kielenkäyttäjiin ja tietynlaisiin tapoihin käyttää kieltä (diskurssiin). Asennoituminen kantaa siis tilanteisen merkityksen lisäksi aina mukanaan myös laajempia, sosiokulttuurisia asenteita. (Jaffe 2009: 16–17.)

Kieli-ideologian käsite on moniulotteinen, ja siksi sitä on määritelty ja tarkasteltu eri tutkimuksissa hieman eri tavoin.³ Esimerkiksi Kroskirty (2004: 496–498) mukaan

2. Tässä asennoituminen (*stance*) on ymmärrettävä laajemmin kuin asenne (*attitude*); asennoituminen viittaa sekä asenteisiin, suhtautumiseen, asemoitumiseen että esimerkiksi identiteettien ja roolien rakentamiseen (vrt. Rouhikoski 2012: 470).

3. Ideologian käsitettä on käytetty runsaasti toisessakin kielentutkimuksen haarassa, kriittisessä diskurssintutkimuksessa (ks. esim. Fowler 1991; Fairclough 1992b; Kalliokoski toim. 1996; Heikkinen 1999; Pietikäinen 2000). Kieli-ideologian tutkimus ja kriittinen diskurssintutkimus toimivat kuitenkin eri paradigmissa, eikä niitä ole syytä niputtaa yhteen. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten todellisuutta voidaan representoida kielellisesti erilaisista näkökulmista ja miten näkökulman valinnat ovat sidoksissa ideologioihin ja valtasuhteisiin. Tätä näkemystä on sovellettu erityisesti median kieli-ideoologioita analysoivassa tutkimuksessa (esim. Paffey 2010; Lazar 2010), joissa on kriittisen diskurssintutkimuksen analyysivälineistöä käyttäen tutkittu sitä, miten kieli-ideologiat rakentuvat mediakielessä. Nämä ideologian tutkimuksen haarat pohjautuvat kuitenkin hyvin erilaisiin kielentutkimuk-

kieli-ideologialla on eri tutkimuksissa voitu tarkoittaa ensinnäkin tilanteisia käsityksiä kielestä ja kielenkäytöstä, toiseksi yhteisiä arkikäsitteitä kielen luonteesta ja olemuksesta maailmassa ja kolmanneksi sosiaalisten ja kielellisten suhteiden käsityksistä muodostuvaa kulttuurista järjestelmää, joka sisältää näiden suhteiden moraaliset ja poliittiset painotukset (ks. myös Irvine 1989: 255). Irvine (mp.) määrittelee kieli-ideologian ”kulttuuriseksi sosiaalisten ja lingvististen suhteiden ja niihin ladattujen moraalisten ja poliittisten intressien käsitysjärjestelmäksi”.

Kieli-ideologialla tarkoitetaan yleensä järjestelmällistä ymmärrystä ja uskomuksia kielten ja kielellisten käytäntöjen arvosta, normeista ja käytöstä (ks. Blommaert 1999). Monet tutkijat myös esittävät, että kieli-ideologiat muiden ideologioiden tavoin palvelevat aina jonkin ryhmän etuja. Kroskityn (2009: 72–73) sanoin, kieli-ideologiat ”esittävät käsityksiä kielestä ja kielten suhteista, ja tämä käsitys on aina tietyn ryhmän etujen mukainen” (vrt. Laitinen 2004 tuonnempana).

Kieli-ideologian voi ymmärtääksemme nähdä hedelmällisesti kieltä ja sen käyttöä määrittelevänä dynaamisena prosessien verkostona, joka sekä ammentaa kontekstista⁴ että luo sitä ja on siten keskeinen kielen muovaaja. Kieli-ideologian käsite on samanaikaisesti konkreettinen ja abstrakti: yhtäältä sillä kuvataan suhteellisen järjestelmällisiä ja pysyviä yhteisön yhteisiä uskomuksia ja näkemyksiä kielestä mutta toisaalta se auttaa tutkijaa kuvaamaan ja analysoimaan paikantuneita, yksittäisenkin kielenkäyttäjän, kielikäytänteitä ja peilaamaan niitä laajempiin ja pitkäaikaisempiin kehityskulkuihin, prosesseihin ja toimintamalleihin. Näin kieli-ideologian käsitteen avulla voi tuoda yhteen kielenkäytön mikro- ja makrotason ilmiöiden ja prosessien tarkastelun.

2.1 Kieli-ideologioiden kirjo ja kieli-ideologiset prosessit

Käytännössä kieli-ideologiat ilmenevät kieleen liittyvinä käsitteistyksinä ja vakiintuneina, hyväksytyinä käytänteinä. Myös erilaiset diskurssit kielestä ja sen käyttäjistä – esimerkiksi keskustelut ruotsin pakollisuudesta tai vapaaehtoisuudesta suomenkielissä kouluissa ja venäjän hyödyllisyydestä suomalaisessa liike-elämässä – ovat esimerkkejä kieli-ideologioiden materiaalistumisesta.

Esimerkiksi standardiuden ideologia korostaa kielellistä muotoa ja sen yhdenmukaisuutta ja pysyvyyttä tilanteesta toiseen ja toisaalta sopivuuden ideologia näkemystä, että jokaiseen tilanteeseen on olemassa oma sopiva varieteettinsa (Fairclough 1992a; Mäntynen 1996, 2003). Ensin mainitun näkökulman mukaan hyvää kieltä ylipäätään on standardin mukainen kieli.⁵ Sopivuuden ideologiaan taas voi ajatella perustuvan esimerkiksi sellaisen tekstilajiovetuksen, jonka mukaan virallisessa kielenkäytössä

sen ja yhteiskuntateorian traditioihin, eikä vuorovaikutus alojen välillä ole mitenkään systemaattista (ks. myös Joseph & Taylor toim. 1990).

4. Konteksti on tässä laaja-alainen käsite, joka kattaa hyvin eritasoisia ilmiöitä siten, että läsnä on samanaikaisesti esimerkiksi tilanteinen mutta yhtä lailla sosiokulttuurinen ja historiallinen konteksti (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 29–30).

5. Kansanlingvistiksessä tutkimuksessa on huomiota kiinnitetty myös maallikoiden ”oikean kielen ideologioihin”, jotka eivät ole suoraan yhteydessä tutkijoiden tai kielenohjailun käsityksiin hyvästä kielestä (ks. esim. Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006: 225–226, 235).

arvostetaan ja suositaan virallisen standardin mukaista kirjoitusmuotoa, kun taas muut varieteetit sopivat paremmin esimerkiksi ”arkisiin” tekstilajeihin.

Kielellisen muutoksen, monimuotoisuuden ja leikittelyn ajatuksen puolestaan nostaa esiin niin sanottu heteroglossinen kieli-ideologia. Sen mukaan kieli on Bahtinin (1981) ajatuksia mukaillen luontaisesti hybridinen, moninainen ja muuttuva, ja sitä voi parhaiten ymmärtää tilanteisena käytänteenä, prosessina ja suhteena kielten käyttäjien välillä (vrt. Dufva & Pietikäinen 2009; Pennycook 2010). Tällainen kieli-ideologia näkyy esimerkiksi erilaisten kirjoitusasujen käytössä sosiaalisessa mediassa, kielellisten tai diskursiivisten resurssien sekoittamisessa, muokkaamisessa ja leikittelyssä muun muassa populaarikulttuurissa ja mainoksissa sekä yksilöiden kielenkäytössä ns. *crossing*-ilmiönä (Blackledge & Creese 2010; Pietikäinen 2010; Rampton 1995).

Kieli-ideoologioita on tarkasteltu myös eri varieteettien, tyylien tai genrejen arvoa ja funktioita koskevinä uskomuksina. Kieli-ideologiatutkimuksen kohde ei ole vain kieli sinänsä, vaan myös kielelliset käytännöt ja prosessit. Kuten Milani ja Johnson (2010: 4) kirjoittavat, kieli-ideologiset neuvottelut koskevat ”kielellisten käytäntöjen nimeämisen, merkityksellistämisen ja arvottamisen prosesseja”.

Kroskrityn (2009: 72) mukaan kieli-ideologioiden analysoiminen on synteesin tekemistä kielellisen tietoisuuden, kieleen liittyvien uskomusten ja kokemusten, kielikäytänteiden sekä lopulta myös taloudellis-poliittisen vallan ja historiallisten prosessien välisistä suhteista. Etnografista näkökulmaa soveltaen tämä voisi tarkoittaa arkisten kielikäytänteiden peilaamista ja suhteuttamista käsitteisiin ja uskomuksiin siitä, mitä kieli on, missä sen rajat menevät ja miten sen kanssa pitäisi tai saa toimia. Nämä toiminnan, kielen ja muiden järjestelmien väliset yhteydet tarkoittavat, että kieli-ideologiat ovat usein paitsi poliittisesti merkittäviä, myös taloudellisesti tärkeitä ja yksittäistä kielenkäyttäjää koskevia, sillä ne vaikuttavat siihen, miten puhujat ja kieliyhteisöt mieltävät kielten suhteet, normit ja rajat.

Kieli-ideologiat voidaan ymmärtää myös diskursiivisiksi rakennelmiksi, jotka ovat samanaikaisesti historiallisia ja paikallisia siten, että niillä on juuret historiassa mutta ne on sopeutettu ja muokattu paikallisiin oloihin (vrt. Pietikäinen & Mäntynen 2009: 59–61; historiallisuudesta erityisesti Blommaert 2005: luku 6). Tämä näkökulma on ollut viime aikoina esillä erityisesti tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu uhanalaisten kielten yhteisöissä ilmeneviä kieli-ideologisia prosesseja (esim. Heller 2006; Hill 2002; Kroskirty 2009).⁶ Tällaisella määritelmällä voidaan korostaa kieli-ideologioiden prosessuaalista luonnetta, niiden paikallisuutta ja vaikutusta kielikäytänteisiin.

Tutkimuksen kannalta on merkittävää, että eri kieli-ideologiat voivat olla – ja usein ovatkin – toiminnassa samanaikaisesti. Kielenkäytön ja kieli-ideologian suhde on dynaaminen: ne muokkaavat toisiaan. Kieltä käytetään aina jonkin kieli-ideologian puitteissa, ja kielenkäytön monimuotoisuuden ja vaihtelun vuoksi kieli-ideologioitakin on

6. Käsite uhanalainen kieli on näissä tutkimuksissa myös kyseenalaistettu (myös Cameron 2007). Esimerkiksi enemmistökielten käyttäjät saattavat ulkoapäin määritellä kielen uhanalaiseksi vaikkapa kielen puhujien lukumäärän perusteella, vaikka itse kieliyhteisöllä voi olla kielen tilasta toisenlainen näkemys: yhteisö voi ajatella, että käyttämällä ja kehittämällä kieltä aktiivisesti se voi säilyttää kielensä ja jopa lisätä sen käyttöä. Tästä hyvä esimerkki on inarinsaamen puhujien yhteisö Suomessa. Kiitämme tästä esimerkistä artikkelin toista nimetöntä arvioijaa. (Ks. esim. Olthuis 2003; Pasanen 2004.)

potentiaalisesti useita – ja nekin muuttuvat. Rinnakkaiset, vastakkaiset ja limittyvät kieli-ideologiat tulevat usein neuvoteltaviksi erilaisissa kielen tai kieliyhteisön muutos-tilanteissa, joissa kielen arvo ja sen normit sekä puhujien asemat muuttuvat ja tulevat kiistanalaisiksi. Tällainen muutos on ollut käynnissä esimerkiksi 1800-luvulla kansalliskielten nousun yhteydessä. Myös esimerkiksi monikielisyys uhanalaisessa vähemmistökieliyhteisössä haastaa pohtimaan keskeisiä kieli-ideologisia kysymyksiä (Pietikäinen 2008): Nähdäänkö kielellinen monimuotoisuus uhkana vai mahdollisuutena? Milloin ja miten kielimuodosta tulee nimetty kieli? Milloin tietystä kielenkäyttäjistä tulee sen puhuja tai milloin hän lakkaa olemasta sitä? Kuka näitä kategorioita ylläpitää ja muuttaa ja miten?

Yhden mallin siitä, miten paikallisia kielikäytänteitä ja laajempia kehityskulkuja voi teoreettisesti yhdistää, ovat esittäneet kieliantropologit Judith Irvine ja Susan Gal (2000). He ovat eritelleet kolme semioottista prosessia, joiden näkökulmasta kieli-ideologioita voi tutkia: ikonisaation, kertautuvuuden ja poistamisen. Näiden prosessien kautta kieli-ideologioita voidaan tarkastella niin lokaalisesti mikrotasolla arjen keskusteluissa tai kielentutkijoiden tekemissä luokitteluisissa kuin globaaleissa makrotason kielen systeemien muutoksissa.

Prosesseista ensimmäinen ja ehkäpä tärkein on *ikonisaation* (*iconisation*) prosessi. Ikonisaatiossa jokin sosiaalisia suhteita ja erotteluja indeksoiva kielen piirre muuttuu luonteeltaan indeksistä ikoniksi, niin että kielen piirteestä tulee sosiaaliseen liittyvä ilmiö, joka katsotaan kielenkäyttäjän essentialistiseksi ja luonnolliseksi ominaisuudeksi (vrt. Kiesling 2009: 176–179). Irvine ja Gal (2000) esittävät yhtenä esimerkkinä ikonisaatiosta sen, miten 1700- ja 1800-luvuilla kielentutkijat kuvasivat afrikkalaisten naksausäänteitä sisältävien kielten käyttäjiä eläinten kaltaisiksi, koska äänteet muistuttivat tutkijoiden mielestä eläinten ääntelyä.

Nykypäivän ikonisaatioprosesseista Suomessa voisi nostaa esimerkiksi niin sanotun helsinkiläisen ”pissis-ässän” eli etisen terävästi sihahtavan sibilantin (Vaattovaara 2009, painossa). Tällaista ässää esiintyy kaikenikäisillä suomen puhujilla ensikielestä, murteesta tai sukupuolesta riippumatta. Silti etenkin arjen kielenkäytössä ”pissis-ässä” yhdistetään vain ja ainoastaan teini-ikäisiin helsinkiläistyttöihin, erityisesti niin sanottuihin *pissiksiin*⁷: ässän ja sen ärsyttävyyden nähdään nousevan suoraan tyttöjen (essentialistisesta) ”pissisisydestä”. Myös Mäntysen (1996) esimerkissä siitä, miten tilanteeseen sopivaa kielenkäyttöä verrataan sosiaalisesti sopivaan pukeutumiseen, on kyse ikonisaatiosta. Tässä tapauksessa kielenkäyttö samastetaan muuhun sosiaalisen käytäytymiseen siten, että tietyllä tapaa kieltä käyttävästä ja tietyllä tavalla pukeutuvasta ihmisestä nähdään rakentuvan yksi ja sama sosiaalinen identiteetti.

Irvinen ja Galin esittämä toinen semioottinen prosessi on *kertautuvuuden* (*fractal recursivity*) prosessi, jossa jokin asioiden välinen suhde siirretään sellaisenaan kuvaamaan toista suhdetta. Tällainen prosessi on esimerkiksi ”idän” mystifointi: itäisiä kieliä ja kansoja on pidetty mystisinä, mutta samalla mitä idemmäs on kuljettu, sitä kauemmas myös mystinen itä on siirtynyt (2000: 61–63). Nuorten tyttöjen ässää koskevaan esimerkkiin kertautuvuuden prosessi liittyy siten, että lingvistinen (myös kan-

7. Sanasta *pissis* ks. Paunonen 2006a: 352.

sanlingvistinen) tieto siitä, että jokin äänne tai ääntämisen tapa voi erotella ihmisryhmiä, on siirretty kuvaamaan nuoria naisia puhujina. Tulkinna voi nähdä myös niin, että koska teinien ja tyttöjen koetaan olevan erilaisia kuin muut ihmiset, myös heidän puhumisen tapansa kuullaan toisista poikkeavana. Kertautuvuuden prosessi tulee lähelle analogian käsitettä, mutta se on aina osittaista toisin kuin ”onnistunut” analogia.

Irvinen ja Galin esittämistä prosesseista kolmas eli *poistamisen* (*erasure*) prosessi koskee kielen tai kielten sulkemista pois joko makrotasolla esimerkiksi lainsäädännöllä tai mikrotasolla esimerkiksi eristämällä jonkin kielen puhujat toisista. Se voi olla myös jonkin variantin tai kielimuodon täydellistä ohittamista tai sen eristämistä jonkin pienen ryhmän erikoisuudeksi. Myös kokonainen kielellinen tilanne tai kielen käyttämisen tapa voidaan ignoroida, esimerkiksi käsitellä selvästi monikielistä yhteiskuntaa yksikielisenä. Erityisesti ikonisaatio ja poistaminen ovat lähes aina peräkkäisiä ja toisiinsa kietoutuvia prosesseja: kielen piirre on ensin määriteltävä jonkin ryhmän tyyppiliseksi kielenkäyttötavaksi, minkä jälkeen se voidaan poistaa ja ohittaa. Myös sibilanttiesimerkkiimme liittyy poistamisen prosessi. Jotta tietyllä tavalla äännettyä ässää voidaan nimittää ”pissis-ässäksi”, on tämän kieli-ideologisen mielikuvan ylläpitämiseksi ”poistettava” kaikki ne muut puhujat, joilla on foneettisesti aivan samanlainen ässä. Irvinen ja Galin esittämät prosessit ovat siis limittäisiä ja samanaikaisia; esittelemäsämme tapauksessakin toiminnassa ovat yhtä aikaa kaikki kolme prosessia.

Irvinen ja Galin esittämiä käsitteitä on sovellettu monenlaisiin aineistoihin ja konteksteihin (ks. esim. Horner 2007; Milani 2008). Esimerkiksi Androtsopouloksen tutkimus (2010) käsittelee saksan kielen uusia siirtolaisuuteen liittyviä varieteetteja ja niiden representaatiota medioissa erityisesti ikonisaation ja poistamisen näkökulmasta. Saksankielisissä medioissa on havaittavissa esimerkiksi kielellisen ja sosiaalisen toiseuden samastamista: standardista poikkeava kielenkäyttö samastetaan sosiaalisen ryhmän poikkeavuuteen ja sopeutumattomuuteen. Poistaminen puolestaan näkyy siinä, että tietyn etnisen varieteetin puhujien repertuaarista poistetaan systemaattisesti muiden saksan varieteettien ja tyylien hallinta. ”Siirtolaisslangin” puhujat siis esitetään vain yhdentyyppisen kielellisen resurssin käyttäjinä, eikä monikielisinä, koodin- ja tyylinvaihtoon kykenevinä puhujina. Saksan kieli esitetään myös monoliittisenä standardina, johon ei mahdu vaihtelua eikä saksan eri varieteettien jatkumo.

2.2 Kieli-ideologiat ja normit

Kieli-ideologioille läheinen on normin käsite, sillä kieli-ideologioiden voi ajatella lihalistuvan myös normeina. Kieltä ja kielenkäyttöä koskevista uskomuksista ja arvostuksista muokkautuu erityisesti institutionaalisissa konteksteissa normikoodistoja, joiden avulla säädellään kielenkäyttäjien toimintaa. Normatiiviset järjestelmät ovat kuitenkin aina liikkeessä ja neuvottelunalaisia. Normeista neuvottelemisen (esim. mikä on hyväksyttävää, kaunista tai toimivaa kieltä missäkin tilanteessa) on selvästi kieli-ideologinen prosessi, ja usein kieli-ideologiat tulevatkin erityisen näkyviksi, kun muodostuu normiristiriita: eri ryhmät pyrkivät muotoilemaan normit eri tavalla. Normien ja kieli-ideologioiden suhdetta pohtivat artikkeleissaan Mäntynen (2012), Solin (2012) ja Pietikäinen (2012).

Normin käsite korostaa myös sitä, että tiettyjen arvostusten asettaminen standardiksi on aina valtakysymys: jokin taho asettaa, säätelee ja valvoo normatiivisen standardin noudattamista, palkitsee normien noudattamisesta ja rankaisee noudattamatta jättämisestä. Tästä hyvä esimerkki ovat esimerkiksi koulujen ja yliopistojen tekstilajeja koskevat normit, joiden rikkomisen voi johtaa vaikkapa opintasuorituksen hylkäämiseen. Kieli-ideologinen kysymys on siis myös, kuka saa ja voi säädellä ja normittaa kielenkäyttöä, kielten asemaa, monikielisiä tilanteita tai kielenvalintaa. Toisaalta normitkin saavat alkunsa alun perin ruohonjuuritasolla. Esimerkiksi nykysuomen kirjakieltä ovat aluksi kehittäneet yksittäiset ihmiset, vaikkakin monet ovat toimineet myös josakin instituutiossa, kuten yliopistossa. Kieli-ideologioiden ja normien suhde onkin ilmeisimmin näkyvillä, kun tarkastellaan uusien normien muodostumista esimerkiksi tietoisien kirjakielen kehittämisen tai toisaalta kielen elvyttämisen aikana (suomen kirjakielenä ks. esim. Laitinen 2004; Nordlund 2004; karjalan kielestä esim. Pyöli 1996; Jeskanen 2005; saamen kielestä esim. Aikio 1988; Lindgren 2000; Pietikäinen, Laihiala-Kankainen, Huss & Salo 2011). Eriyksen kiinnostava tältä kannalta on karjalan kielen nykytilanne. Sen murteet ovat eriytyneet, eikä niiden kesken päästä yhteisymmärrykseen siitä, mikä murre olisi yhteisen kirjakielen pohjana. Myöskään standardin muodostaminen yhdistelemällä eri murteita ei näytä onnistuvan, ja siksi onkin alkanut syntyä kolmenlaista kirjakieltä (livvi, tverinkarjala ja vienankarjala).⁸

Kieli-ideoita tutkittaessa ei olekaan relevanttia tutkia vain niin sanottuja kodifioituja, esimerkiksi kirjakielen sovittuja normeja, vaan myös esimerkiksi yhteisöjen omia, ”epävirallisia” tai vasta kehkeytymässä olevia normeja.⁹ Kodifioituja normeja ovat esimerkiksi oikeinkirjoitusnormit, joita tyypillisesti säätelee jokin institutionaalinen taho. Esimerkiksi Suomessa voidaan puhua virallisesta kielenhuollosta, jota edustavat suomen kielen lautakunta ja Kotimaisten kielten keskuksen Kielitoimisto julkaisuineen. Epävirallisia, paikallisia ja ryhmän omia normeja voi kuitenkin syntyä esimerkiksi tietyn yhteisön sisällä tiettyinä ajanjaksona vaikkapa sanojen kirjoitusasuista tai ääntämisestä. Tällaiset normit ovat kyseisessä kieliyhteisössä tunnistettavia ja hyväksytyjä, vaikka ne eivät olisikaan virallisen kielenhuollon normiston mukaisia. Tällöin kieliyhteisö oikeastaan määrittääkin kieliyhteisöksi nimenomaan normien jaettuuden ja yhteisyyden näkökulmasta. Normien erottelevuus voi riippua hyvin pienistä asioista: jo yksi muoto voi riittää erottelemaan puhujat eri normistojen edustajiksi.

Se, missä hyväksytyjen kielten, genrejen, tyylien tai muotojen rajat menevät ja mil-laisiin ymmärryksiin kielen merkityksestä ja arvosta ne perustuvat, on kieli-ideologioiden kannalta kiinnostavaa. Kieli-ideologiat ovat siis tiiviissä yhteydessä normeihin ja norminmuodostukseen ja niistä neuvottelemiseen. Kielen normit eivät ylipäätään ole pysyviä vaan niiden voi katsoa rakentuvan sosiaalisesti ja olevan siten alttiita muut-tumaan (ks. Mäntynen 2012; Solin 2012). Kiinnostavia ovat myös yksittäisen kielen-

8. Karjalan kielen nykytilanteesta huomautti artikkelin toinen arvioija – kiitämme tästä tärkeästä tiedosta. Karjalaisten kieli-ideologisia ja poliittisia käsityksiä kartoitetaan EL DIA-hankkeessa (ks. <http://www.eldia-project.org/>).

9. Suomen kirjakielen kodifikaatiota, normeja ja niiden yhteyttä kielenhuollon ideologioihin käsittelee esim. Sajavaara (2000), kielen normeja yleisesti käsittelevät Bartsch (1987), Karlsson (1995) ja Piippo (2012), suomen kirjakielen normeja puolestaan Rintala (1993) ja Hiidenmaa (2003).

käyttäjän omat kokemukset ja suhtautuminen kielen normeihin, niiden muodostumiseen ja muutokseen (ks. Pietikäinen 2012).

3 Miten kieli-ideojioita voi tutkia?

Kuten kieli-ideologian käsite myös tavat tutkia kieli-ideojioita ovat moninaiset. Niinpä yhtenäistä teoreettista tai menetelmällistä viitekehystä ei ole helppo havaita (ks. Coupland & Jaworski 2004: 37; myös Kunnas 2006: 233) – ja ehkäpä kieli-ideologian käsitteen monitasoisuuden vuoksi sellaista ei ole edes tarpeen tavoitella. Tyypillisesti kieli-ideojioitutkimukset yhdistelevät lingvistisen antropologian, sosiolingvistiikan, erityisesti kieliasenne- ja perseptiotutkimuksen, ja diskurssitutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä. Kieli-ideologioiden moninaisuus näkyy myös tutkittavien aineistojen moninaisuudessa. Aineistona on käytetty niin puhuttua kuin kirjoitettua kieltä, haastatteluja, arkisia keskusteluita ja virallisia dokumentteja, multimodaalista kielimaisemaa ja virtuaalisia kieliympäristöjä.

Koska kieli-ideojioissa on samanaikaisesti kyse sekä yksilön että yhteisön uskomuksista tai käsityksistä, jotka voivat myös näkyä toiminnassa, edellyttää tutkimus sellaisia aineistoja ja menetelmiä, joiden avulla tutkija voi päästä käsiksi paitsi yksilön myös yhteisön käsityksiin, käytänteisiin, toimintaan ja kokemuksiin. Aineistojen ja menetelmien valintaan on vaikuttanut myös se, että kaikki kieli-ideojioit eivät useimpien tutkijoiden mukaan ole välttämättä aina tai edes usein eksplisiittisiä ja selkeitä vaan ne ovat muodostuneet yhteisön jäsenille itsestäänselvyyksiksi ja saattavat taten olla huomaamattomia. Koska tällaiset luonnollistuneet kieli-ideojioit eivät välttämättä koskaan tule avoimen neuvottelun alaiseksi tai edes keskustelijoiden tietoisuuteen, tarvitaan erityisiä käsitteellisiä välineitä kieli-ideologioiden luonnollistuneisuuden purkamiseen; tällaisia ovat esimerkiksi edellä käsitellyt semioottiset prosessit (ks. Irvine 2002: 24–25; Kroskirty 2000: 30). Irvine (mp.) myös toteaa, ettei kieliyhteisön jäsenten haastattelu ole välttämättä paras tapa tutkia yhteisöllisiä kieli-ideojioita: Irvinen mukaan tietyn yhteisön jäsenet eivät välttämättä kykene havainnoimaan toistensa kielellistä käyttäytymistä sellaisella tavalla, että siitä kysyminen riittäisi tutkijalle väyläksi yhteisön kieli-ideojioihin (vrt. Silverstein 1981). Näin ollen on Irvinen mukaan syytä tutkia muutakin kuin informanttien eksplisiittisiä väittämiä sosiolingvisti-
sistä normeista.

Yksi tyypillinen tapa tutkia kieli-ideojioita on ollut tarkastella kielestä puhumista eli ns. metakieltä tai metalingvististä diskurssia (ks. Woolard 1998: 9).¹⁰ Metalingvistisen diskurssin analyysi käsittää myös kielellisten käytänteiden, esimerkiksi kielenhuollon ja kielen arvioinnin käytäntöjen, analyysin. Lisäksi kieli-ideojioita voi analysoida myös itse kielenkäytöstä, jolloin ajatuksena on, että tiettyjen kielellisten valintojen toistaminen vahvistaa ja luonnollistaa normeja ja siten esimerkiksi uskomuksia ”hyvästä kielestä”. Edellä mainittujen lisäksi voi tutkia implisiittistä metapragmatiikkaa

10. Metakieltä tutkitaan muistakin kuin kieli-ideologisista näkökulmista (ks. Jaworski, Coupland & Galasiński toim. 2004; Luukka 1995; Hyland 2005).

eli sitä, miten kieltä säädellään implisiittisesti kielenkäyttötilanteissa esimerkiksi kontekstivihjeiden avulla (mp.).

Käytännössä kieli-ideologioita on tutkittu monin tavoin. Esimerkiksi Milanin tutkimus (2007) käsittelee kieli-ideologisia debatteja ruotsin kielen asemasta Ruotsissa 1990- ja 2000-luvulla. Kontekstina on Ruotsin liittyminen EU:hun ja siihen liittyneet uhkakuvat ruotsin kielen arvostuksen vähenemisestä ja käyttöalan kapenemisesta muiden kielten ja erityisesti englannin puristuksessa. Aineisto koostuu kirjoitetuista teksteistä (mm. kielentutkijoiden kirjoituksista, kielipoliittisista ohjelmista ja lakialoitteista). Kyseessä on siis kirjoitettu metalingvistinen diskurssi kielestä, tai pikemminkin dialogi, sillä Milani asettaa eri tekstit intertekstuaalisiin suhteisiin toistensa kanssa. Lukutapa lainaa pääosin kriittisen diskurssianalyysin perinteestä. Milani päättelee aineistonsa perusteella muun muassa, että ruotsin kieli käsitteellistetään sekä ”työkaluksi”, josta on instrumentaalista hyötyä, että kulttuurin, yhteiskunnan ja perinteen ”kantajaksi”. Analysoidussa kielipoliittisessa ohjelmassa erottuvat selvästi sekä monikielisyys-ideologia että sosiaalisen koheesion ideologia, jotka asettuvat ajoittain ristiriitaan: ruotsin kieltä käytetään indeksoimaan ja symboloimaan kulttuuriperinnettä ja yhteiskunnallista koheesiota, vaikka samalla painotetaan, että kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus ja muutos on olennainen osa nyky-Ruotsia.

Monikielisuuden esiintuomia kieli-ideologioita tarkastelee myös Alexandra Jaffe (2007b) Korsikan monikielisessä kieliympäristössä. Yhdistäen etnografista ja diskurssianalyttistä otetta Jaffe analysoi muun muassa kielipoliittisia dokumentteja, haastatteluja ja yhteisön jäsenten kielikäytänteitä. Hän näyttää, miten kielen kuvaaminen ja luokittelu uhanalaiseksi tai vähemmistökieleksi luo helposti ja usein tahattomasti myös essentialistisen suhteen kielen ja identiteetin välille, mikä tarkkarajaisuudessaan ja ”puhtauden” vaatimuksessaan on useille monikielille kielenkäyttäjille vieras. Vaikka tällainen kieli-ideologia ei ongelmitta yhdisty kieliyhteisön omiin käytänteisiin ja kokemuksiin, sen soveltaminen voi poliittisesti ja taloudellisesti olla tietyissä tilanteissa tarpeen, koska se kytkeytyy vallalla oleviin laajempiin käsityksiin ja rakenteisiin monikielisydestä, kielellisistä oikeuksista ja kielen elvyttämisestä (vrt. myös Moore, Pietikäinen & Blommaert 2010).

Kieli-ideologioiden nivoutuminen laajempiin, meneillään oleviin taloudellisiin, poliittisiin ja yhteiskunnallisiin prosesseihin näkyy myös monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa paikallistuneista (*localized*) kielikäytännöistä.¹¹ Esimerkiksi useat kielimaisemaa (*linguistic landscape*) koskevat tutkimukset tarkastelevat kielellisten ja diskursiivisten resurssien järjestäytymistä, näkyvyyttä tai sen puutetta valitussa paikassa (esim. kaupunki, kylä, yhteisö) tai genressä (esim. mainos, viralliset kyltit) tietynä ajankohdana (ks. esim. Pennycook 2010; Pietikäinen, Lane, Salo & Laihiala-Kankainen 2011; Jaworski & Thurlow 2010). Sen sijaan tutkimukset kielenkäyttäjien omista kokemuksista siitä, miten kieli-ideologiat vaikuttavat kielikäytänteisiin ja valintoihin, ovat harvinaisempia (ks. Pietikäinen 2012).

11. Kieli-ideologioiden yhteyden laajempiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin prosesseihin voi nähdä myös siinä, miten murteiden kaupallistaminen ja murteiden hyödyntäminen kaupallisiin tarkoituksiin ovat muuttaneet kielellistä maisemaa paitsi Suomessa myös muualla.

4 Kieli-ideologioiden tutkimus Suomessa

Kieli-ideoologioista sinänsä on kirjoitettu Suomessa melko niukasti, siitä huolimatta, että edellä esitellyn kaltaiset kysymykset kielestä ja sen merkityksestä ovatkin olleet esillä. Kieli-ideoologioita sivuavaa tutkimusta on tehty fennistiikassa lähinnä variaation tutkimuksen, kansanlingvistiikan ja kielenhuollon tutkimuksen yhteydessä. Vaikka kiinnostuksen kohteena ovat toisaalta voineet olla kielenkäyttäjien suhtautuminen kieleen ja kielelliset asenteet (esim. Mielikäinen 1981; Paananen 1996; Mielikäinen & Palander 2002; Vaattovaara & Soininen-Stojanov 2006; Nupponen 2011) tai toisaalta esimerkiksi kielen kommentointi tai kielestä puhuminen (esim. Haakana & Mäntynen 2002; Mäntynen 2003; Kankaanpää 2009), on kieli-ideologian käsite jäänyt monesti hyödyntämättä ja siltä osin suomalainen tutkimus irralleen kansainvälisestä keskustelusta.¹²

Keskeinen ala, jossa kieli-ideologiat ovat olleet esillä, on suomen kirjakielen kehitystä ja kielenhuoltoa koskeva tutkimus. Kirjakielen kehityksen ja kielenhuollon yhteyttä on itse asiassa käsitelty nimenomaan kieli-ideologisena prosessina. Esimerkiksi Rintalan (1998) artikkelissa kielenhuollon kielikäsitteiden nähdään heijastavan yleisempiä aatehistoriallisia käsityksiä ja yhteiskuntaa, joiden varassa kieltä on ohjailtu ja kielenhuollon periaatteita pohdittu. Paunonen (1996) taas käsittelee suomen kielen ohjailun myyttejä ja stereotyyppioita sekä kielenkäyttäjien että toisaalta kielen ohjailuun vaikuttaneiden näkemysten näkökulmasta. Näin artikkeli liikkuu kieli-ideologioiden ja kieliasteiden välisessä maastossa. Myös Sajavaara (2000) tarkastelee suomen kielen ohjailuun vaikuttaneita arki-ideoologioita, kuten nationalismia, ja toisaalta kieli-näkemyksiä, kuten instrumentalismia, joita toisessa tutkimusperinteessä nimitettäisiin ehkäpä kieli-ideoologioiksi. Suomen kirjakielen kehitystä tutkineet Laitinen (2004) ja Nordlund (2004) taas käyttävät eksplisiittisesti käsitteitä kieli-ideologia ja kielellinen ideologia. Nordlund (mt.) puhuu esimerkiksi Setälän esittämistä kieliopillisuus- ja kansankielisyyskannasta sekä purismista kieli-ideoologioina, ja Laitinen (mt.) puolestaan tarkastelee suomen kielto sanaa koskevaa kielikiistaa siihen osallistuneiden ihmisten kielenäkemyksien ja kielellisten ihanteiden ristiriitana, jossa oli kyse myös valtataistelusta ja (kieli)politiikasta. Näistä artikkeleista käy muutenkin ilmi, että kieli-ideologisia kysymyksiä on pohdittu Suomessa paljon – varmasti siksi, että kirjakielen kehittäminen ja rakentaminen vaativat väistämättä neuvottelua siitä, mitä kieli on ja millaisten kieli-ideologioiden varaan kirjakieli ja lopulta suomalainen kielipolitiikka rakennetaan. Eri kielimuotojen väliset suhteet ja niihin liittyvät merkitykset olivat vasta syntymässä ja siksi kohosteisesti esillä (ks. myös Paunonen 1994, 1996). Kieli-ideologian käsitettä käytetään kuitenkin harvoin.

Myös Mäntynen (2003) tutkimus kielijuttujen retoriikasta käsittelee kieli-ideoologioita, vaikka tutkimus ei eksplisiittisesti kytkeydy kansainväliseen kieli-ideologioiden tutkimukseen. Asiantuntijoiden tavat argumentoida ja käsitteistää kieltä metaforin edustavat kuitenkin metakielen tutkimusta (ks. esim. Woolard 1998; Jaworski, Coupland & Galasiński toim. 2004; vrt. Bermel 2007).

12. Kunnas (2006: 233) arvelee, että Laura Arolan pro gradu -tutkielma (2004) olisi "ensimmäinen fennistinen tutkimus, jossa kieli-ideoologioita on tarkasteltu systemaattisesti".

Suomalaisessa sosiolingvistiikassa erityisesti (kieli)havainto- ja asennetutkimukset (*perceptual linguistics*; Preston 1999) ja kansanlingvistiikka (*folk linguistics*) (esim. Mielikäinen 1981; Mielikäinen & Palander 2002; Mielikäinen 2005; Palander 2007; Vaattovaara 2009; Palander 2011; Nupponen 2011) käsittelevät kieli-ideologiaa kysymyksiä – vaikkakin usein implisiittisesti. Kansanlingvistiikan fokuksessa on tutkia maallikoiden usein arvoväritettyjä näkemyksiä ja käsityksiä kielestä.¹³ Sen voi nähdä yläkäsitteenä tai tieteenalana, jonka metodologisiin työvälineisiin havainto- ja asennetutkimukset kuuluvat.¹⁴ Kansanlingvistiikan fokus eroaa kieli-ideologian tutkimuksesta ensinnäkin siinä, että sen kohteena on tieto maallikoiden kieliasenteista sellaisinaan – mikrotason asenteita vaikkapa jotakin ääntämisen tapaa kohtaan ei välttämättä yhdistetä yleiseen kieli-ideologiseen keskusteluun (ks. kuitenkin esim. Vaattovaara, painossa). Asennetutkimus kokonaisuudessaan on ja olisi relevantti teoreettis-metodologinen mahdollisuus kieli-ideologioiden mikrotason tutkimukseen, etenkin kun ottaa huomioon, että kansanlingvistiikassa yksi tutkimuksen kohde on nimenomaan metakieli (ks. esim. Palander 2011: 14–15; Preston 1998).

Soveltavan kielitieteen puolella kieli-ideologioihin liittyvää tutkimusta on Suomessa tehty muun muassa diskurssitutkimuksen näkökulmasta tutkittaessa paikallisia kielikäytänteitä ja niitä säätelevien normatiivisten systeemien muodostumista ja muokkaamista esimerkiksi mediassa, kouluissa ja kielimaisemassa (ks. Laihiala-Kankainen & Pietikäinen 2010; Pietikäinen & Kelly-Holmes 2011). Lisäksi kieli-ideologioita on tarkasteltu esimerkiksi kielen oppimiseen ja opettamiseen liittyvissä tutkimuksissa, joissa on käsitelty kieleen ja oppimiseen liittyviä uskomuksia ja käsityksiä (ks. esim. Aro 2009; Dufva 2003). Dialogista näkökulmaa edustavissa tutkimuksissa korostuu kieli-ideologioihin liittyvä ajatus siitä, että yhteisöjen heteroglossiset puhuvat kierähtävät ja tulevat kielenkäyttäjän moniääniseksi ”käsityspotentiaaliksi”, josta erilaisissa tilanteissa valikoituu ja artikuloituu erilaisia ”käsityksiä” (ks. tarkemmin Dufva, Suni, Aro & Salo 2011). Dialogista ja diskursiivista näkökulmaa yhdistävissä tutkimuksissa on pohdittu kielen muutosta ja kategorisointia sekä kehitelty yksilön ja yhteisön kielikäytänteiden tarkastelemista yhdessä (Dufva & Pietikäinen 2009; Pietikäinen & Dufva 2006).

Kieli-ideologiset kysymykset ja prosessit ovat tutkimuskohteena myös useissa suomalaista monikielisyyttä koskevissa tutkimuksissa. Erityisesti vähemmistökieliä koskevat tutkimukset liittyvät usein myös kieli-ideologioihin, esimerkiksi silloin kun tarkastellaan kielipolitiikkaa, kielellisiä oikeuksia, kielen elvyttämistä ja yhteisön kielikäytänteitä (ks. esim. Aikio-Puoskari 2001; Kunnas 2006; Pasanen 2005; Pietikäinen, Huss, Laihiala-Kankainen, Lane & Aikio-Puoskari 2010).¹⁵ Esimerkiksi Laihiala-Kankainen ja Pietikäinen (2010) ovat tarkastelleet kieli-ideologisten prosessien ja käytänteiden muodostumista ja vaikutusta kahdessa saamelaisyhteisössä, Venäjän Kuolan niemimaalla Lovozeron kylässä kildininsaamen ja Inarissa pohjoissaamen ja inarin-

13. Yhtä lailla esimerkiksi kielentutkijoiden näkemyksiä ja käsityksiä voi tarkastella arvoväritteisinä (ks. Halonen 2012).

14. Näiden suhdetta käsittelee Johanna Vaattovaara tekeillä olevassa artikkelikäsitelmässään.

15. Suomalaisista tutkijoista myös hungarologi Petteri Laihonen on tutkinut kieli-ideologioita, joskin tutkittavana on ollut Romanian Banaatin kielellinen tilanne (ks. Laihonen 2009a, 2009b).

saamen osalta. Eri kielten rinnakkaiseloja Suomessa ovat käsitelleet eri kielten tutkijat. On esimerkiksi analysoitu englannin kielen käyttöä suomen kielen rinnalla erilaisissa institutionaalisissa ja arjen konteksteissa (ks. esim. Leppänen, Nikula & Kääntä toim. 2008) sekä englannin käyttöä *lingua francana* suomalaisessa korkeakoulumaailmassa (esim. Mauranen & Hynninen toim. 2010). Nordistiikan piirissä huomion kohteena ovat olleet muun muassa suomenruotsin normittaminen (Mattfolk, Mickwitz & Östman 2004), finlandismit (af Hällström-Reijonen 2012) ja pohjoismaisuuden ideologia (Östman & Thøgersen 2010).

5 Kieli-ideologioiden ajankohtaisuus

Kieli-ideologiat eivät ole pysyviä vaan ne muuttuvat ja muuntuvat enemmän ja vähemmän eri aikoina. Esimerkiksi sellaisissa historiallisissa ja yhteiskunnallisissa tilanteissa, joissa valtio, yhteiskunta tai vaikkapa koulutuspolitiikka on jonkinlaisessa murrostilassa, tulevat keskusteluun mukaan myös kieli ja siten kieli-ideologiat. Hyvänä historiallisena esimerkkinä voinee käyttää Suomen tilannetta 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa, jolloin kansakunnan rakentamisen yhteydessä keskeisenä rakennusaineena oli suomen kieli. Kuten monessa yhteydessä on todettu, suomen kirjakieli ja suomen kielen yhteiskunnallinen asema eivät syntyneet itsestään ja yksimielisesti, vaan useiden yksittäisten kielenkäyttäjien toiminnasta ja neuvotteluista. (Ks. esim. Laitinen 2004; Lauerma 2004; Nordlund 2004.) Kieli-ideologioiden historiallisen jatkuvuuden, samanaikaisuuden ja limittäisyyden näkökulmasta on merkittävää, että virallisen suomen synnyttämisen rinnalla samaan aikaan teollistuvassa monikielisessä Helsingissä syntyi uusi, nykyisin slangina tunnettu varieteetti, joka sekin ammensi kieli-ideologiasta ilmapiiristä. Varieteetin yleinen paheksunta vahvisti sen käyttäjien motivaatiota ja sen myötä myös kielimuotoa itseään. (Vrt. Paunonen 2001 [2000]: 42–44; Paunonen 2006b: 50–52.) Kuten aiemmin totesimme, erisuuntaisia kieli-ideologisia prosesseja voi olla samanaikaisesti käynnissä, ja kiintoisaa on, että eri näkökulmista katsottuna niiden voi nähdä olevan joko tapahtumien keskiössä tai toisinaan marginaalissa. Juuri tällainen kieli-ideologioiden monitasaisuus ja historiallisuus tekee niistä alati ajankohdittaisen tutkimuskohteen.

Kielestä neuvottelu ja kieli-ideologiat ovat taas 2000-luvulla ajankohtaisia Suomessa. Äidinkielen määrän lisääntyminen Suomessa on nostanut esille muun muassa kielikoulutuspoliittiset resurssikysymykset: kuinka voidaan vastata Suomen perustuslain vaateeseen (1999: § 17) äidinkielen tukemisesta? Joidenkin kielten – tällä hetkellä erityisesti ruotsin ja venäjän – käyttäjien absoluuttisen ja suhteellisen määrän ja alueellisen jakautumisen muuttuminen on myös herättänyt keskustelun kielten virallisesta asemasta ja kielikoulutuspoliittisista ratkaisuista. Keskustelun lisäksi on myös tehty poliittisia päätöksiä: esimerkiksi ruotsin asema aina yhtenä vaihtoehtona koulun A1-kieleksi on kumottu, mikä on kielipoliittisessa historiassamme ideologisesti ja käytännön seuraustensa perusteella erittäin merkittävä muutos ja (kieli)poliittisen ilmapiirin kuvaaja. Kokonaan uusien kielten ja vanhempien vähemmistökielten lisäksi koko kielimaiseman muutos on jälleen virittänyt keskustelun myös alkuperäisvähemmistö-

kieltemme, saamen kielten, kieli(koulutus)politiikasta, käyttämisestä ja arvosta tässä maassa (Pietikäinen ym. 2010).

Kieli-ideologiat ovat merkityksellisiä myös silloin, kun neuvotellaan eri kielimuotojen keskinäisestä hierarkiasta ja siitä, millainen kielenkäyttö sopii mihinkin tilanteeseen (vrt. Mäntynen 1996; Pietikäinen 2010). Kieli-ideologiat eivät koske vain sitä, mitä ja millaista kieli on, vaan myös kielen ja kielenkäyttäjän sosiaalista tai vaikkapa esteettistä arvoa. Näin yhtenä kieli-ideologisen neuvottelun kohteena ovat väistämättä normit. Monet tutkijat ovat esittäneet, että kielenkäytön normittaminen on lisääntynyt viime aikoina, myös sellaisilla kentillä, joita ei aiemmin ole pyritty standardoimaan, kuten asiakkaan ja myyjän välinen vuorovaikutus ja vuorovaikutuksen normittaminen puhelinpalvelukeskuksissa (ks. esim. Cameron 2000; Duchêne 2009). Myös maahanmuuttajien monien eri äidinkielen ja yleisen monikielisyyden lisääntymisen myötä erilaisia varieteetteja ovat alkaneet normittaa niin maallikot kuin tutkijatkin esimerkiksi nimeämällä uudet varieteetit puhujaryhmien taustan mukaan ”suomesta” ja sen murteista eroaviksi ja siten siitä irrallisiksi (vrt. Halonen 2012).

Samaan aikaan kirjallisen ilmaisun säätely on kuitenkin vähentynyt monissa konteksteissa (esim. internetin myötä) – joissakin genreissä kielenkäyttäjillä on aivan uudenlaisia vapauksia ja mahdollisuuksia luoda omaehtoisia normeja (esim. Blommaert, Kelly-Holmes, Lane, Leppänen, Moriarty, Pietikäinen & Piirainen-Marsh 2009; Kelly-Holmes, Moriarty & Pietikäinen 2009; Leppänen & Piirainen-Marsh 2009). Toisaalta myös teknologia osallistuu kielen säätelyyn rajoittamalla esimerkiksi ilmausten muotoja, pituutta, ulkonäköä, kieltä (esim. tekstiviestit, blogialustat). Myös erilaisten normien ja koodien sekoittaminen sekä hybridiys ovat nousevia kielenilmiöitä (esim. Mäntynen & Shore 2010; Pietikäinen 2008).

Kun kielenkäytön tavat, keinot ja alat ovat 1900-luvun lopusta lähtien muuttuneet moninaisemmiksi erityisesti uuden teknologian ja globaalien liikkuvuuden vuoksi, näyttää samanaikaisesti siltä, että kielenkäytöstä on tullut entistä enemmän kauppatavaraa. Kielellisten resurssien tuotteistaminen eli jonkin kielellisen ”taidon” tai ”osaamisen” paketoiminen tuotteeksi, jota voi myydä, on lisääntynyt niin institutionaalisissa kuin arkikonteksteissa (esim. blogikirjoittamisen kurssi, parisuhdevuorovaikutuksen opas, alkuperäiskielen käyttö turismissa; ks. esim. Blommaert 2010; Heller 2003; Pietikäinen 2010; myös Fairclough 1996). Tuotteistamisen prosessit määrittävät tiettyjen varieteettien arvoa muotoutuvilla markkinoilla ja toimivat siten kieli-ideologisina käytäntöinä (vrt. Bourdieu 1999 [1991]).

Tuotteistamisen lisäksi globalisaatio ylipäättään ja maahanmuutto sen yhtenä osana on herättänyt kiihkeän kiinnostuksen kieliin, niiden puhujiin ja molempien asemaan yhteiskunnassa. Kielitaitoa käytetään ”objektiivisena” portinvartijana muun muassa kansalaisuuden myöntämisessä: *Eurooppalaisen viitekehysten* kielitaidon arviointiin tarkoitetuilla asteikoilla arvioidaan maahanmuuttajien kielitaidon tasoa kansalaisuutta varten – mutta yhtä lailla myös suomalaisten kielitaitoa esimerkiksi joissakin ammateissa toimimista varten. Kielellisten resurssien saatavuuden ja (epätasaisen) jakautumisen näkökulmasta käynnissä olevan prosessin voi rinnastaa 1800-luvun kansalliseen projektiin ja pyrkimykseen sivistää kansa yhteisen standardin käyttäjäksi (vrt. Nordlund 2012).

Nykyään, epätasa-arvoisesti globalisoituvassa maailmassa, erityisesti maahanmuuton ja varsinkin pakolaisperäisen maahanmuuton seurauksena diskursseihin jälleen nousut kielten erottelu ja ihmisten nimeäminen jonkin kielen puhujiksi on erittäin ajankohtainen kieli-ideologinen prosessi. Ihmisten erottelu ja luokittelu on pitkälti siirtynyt – ainakin poliittisesti itseään ”korrekteinä” pitävissä piireissä – etnisestä nimeämisestä kielen kautta puhumiseen: diskursseissa esiintyvät muun muassa aksentit ja uudet kielimuodot eli erilaiset multietnolektit. Näissä diskursseissa kieliä ei enää käsitellä jonkin kansallisen kielen varieteeteina vaan uusina kielimuotoina, siitä huolimatta että uudet varieteetit saattavat olla lähempänä standardivarieteettia kuin esimerkiksi perinteiset murteet. (Ks. Halonen 2012.) Syy erottelun tarpeelle ei olekaan kielitieteellinen vaan *kieli-ideologinen*, ja kieli-ideologian taustalla tässä tapauksessa ovat muut erottautumisen ja eristämisen ideologiat. Tällaista ideologista diskurssia synnyttävät ja ylläpitävät niin maallikot kuin kielentutkijatkin. Samaan aikaan kun kieli-ideologiat erottelevat, ne myös yhdistävät ryhmiä. Voi ajatella, että samanaikaisesti on liikkeessä erilaisia kieli-ideologisia diskursseja, joista joillakin on enemmän vaikutusta kuin toisilla tiettyssä tilanteessa. Lokaalisella tasolla kieli-ideologiat voivat esimerkiksi yhdistää ryhmää ja rakentaa sen jäsenten identiteettiä samalla kun ne globaalilla tasolla erottelevat ryhmiä toisistaan.

Kieli-ideologinen ”meidän” ja ”muiden” erottelu kielten ja kielitaidon perusteella on kuitenkin jo vanha käytäntö. Vanhassa testamentissa kerrotaan, kuinka erottaakseen omat miehet vihollisista gileadilaiset pyysivät tuntemattomia miehiä sanomaan ”shibboleth”. Efraimilaiset eivät osanneet lausua sanan soinnitonta alkusibilanttia samoin kuin gileadilaiset, jäivät kiinni ja tulivat tapetuiksi lausuessaan sanan ”shibboleth” (*Raamattu*, Tuomarien kirja 12: 5–6; kielitaidon arvioinnin historiasta ks. esim. McNamara & Roever 2006).¹⁶ Tämä brutaali kieli-ideologinen käytäntö on sittemmin saanut uuden elämän salasanasuojauksien yleisnimityksenä; suuri osa meistä törmää päivittäin ”shibboleth authentication” -ilmoitukseen navigoidessaan esimerkiksi työpaikkansa sisäisessä verkossa erilaisilla salatuilla internet-sivuilla. Tässä sekä itse kieli (termi) että ideologinen tausta ovat liikkuneet tuhansien vuosien takaa nykyteknologiaamme.

Kielenkäytön muutos on myös nostanut esiin tarpeen tarkastella ja problematisoida kontekstin käsitettä (vrt. Blommaert 2005; Pietikäinen & Mäntynen 2009). Se ajallinen ja paikallinen tila (*space*), jossa kieltä käytetään, voidaan Blommaertin, Collinsin ja Slembrouckin (2005) mukaan nähdä yhtenä keskeisenä kielenkäyttöä organisoivana tekijänä: se, mikä on normin mukaista kielenkäyttöä tietynä aikana ja tietyissä paikassa, saa eri merkityksen toisessa ajassa ja paikassa. Eri varieteetit siis ”matkustavat” ajasta ja paikasta toiseen. Tilan kieli-ideologinen merkitys on keskeinen esimerkiksi kielimaisematutkimuksessa. Siinä tarkastellaan esimerkiksi erilaisten kielilakien toteutumista ja epävirallisten kielikäytänteiden kohtaamista tietyn paikan tiettyyn aikaan paikantuvassa visuaalisessa maisemassa, esimerkiksi virallisissa kylteissä, mainosjulisteissa, kadunnimissä ja kauppojen ikkunoissa (ks. Shohamy & Gorter toim. 2008; Jaworski

16. Tätä voi ajatella myös hyperstandardisaationa, jossa standardin tiukka noudattaminen eli yhdenmukaisuus on tärkeämpää kuin se, mihin kielenkäytöllä pyritään tai mikä sen funktio on (Cameron 1995: 38, 47).

& Thurlow 2010; Pietikäinen, Lane, Salo & Laihiala-Kankainen 2011). Kieli-ideologiat ovat siis osa paitsi kielellistä myös visuaalista ja materiaalista kulttuuriamme.

Lähteet

- AGHA, ASIF 2007: *Language and social relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- AIKIO, MARJUT 1988: *Saamelaiset kielenvaihdon kierteessä. Kielisosiologinen tutkimus viiden saamelaiskylän kielenvaihdosta 1910–1980*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AIKIO-PUOSKARI, ULLA 2001: Kielten ja kulttuurien risteysasemalla. Kysymyksiä saamen kielestä ja identiteetistä maailmojen ja aikakausien rajalla. – Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.), *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti* s. 90–109. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- ANDROTSOPOULOS, JANNIS 2010: Ideologizing ethnolectal German. – Sally Johnson & Tommaso Milani (toim.), *Language ideologies and media discourse. Texts, practices, politics* s. 182–202. London: Continuum.
- ARO, MARI 2009: *Speakers and doers. Polyphony and agency in children's beliefs about language learning*. Jyväskylä Studies in Humanities 116. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3532-0>.
- AROLA, LAURA 2004: *Identiteetti, diskurssi ja kielet. Ruotsin tornionjokilaaksolaisten nuorten suhde suomeen ja meänkieleen*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- BAHTIN [BAKHTIN], MIKHAIL 1981: *The dialogic imagination. Four essays by M. M. Bakhtin*. Austin, Texas: University of Texas Press.
- BARTSCH, RENATE 1987: *Norms of language. Theoretical and practical aspects*. London: Longman.
- BERMEL, NEIL 2007: *Linguistic authority, language ideology, and metaphor. The Czech orthography wars*. Language, Power and Social Process 17. Berlin: Mouton de Gruyter.
- BLACKLEDGE, ADRIAN – CREESE, ANGELA 2010: *Multilingualism. A critical perspective*. London: Continuum.
- BLOMMAERT, JAN 1999: The debate is open. – Jan Blommaert (toim.), *Language ideological debates* s. 1–38. Berlin: Mouton de Gruyter.
- (toim.) 1999: *Language ideological debates*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- 2005: *Discourse. A critical introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2010: *The sociolinguistics of globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BLOMMAERT, JAN – COLLINS, JAMES – SLEMBROUCK, STEF 2005: Spaces of multilingualism. – *Language & Communication* 25 s. 197–216.
- BLOMMAERT, JAN – KELLY-HOLMES, HELEN – LANE, PIA – LEPPÄNEN, SIRPA – MORIARTY, MÁIRÉAD – PIETIKÄINEN, SARI – PIIRAINEN-MARSH, ARJA 2009: Media, multilingualism and language policing. An introduction. – *Language Policy* 8 s. 203–207.
- BOURDIEU, PIERRE 1999 [1991]: Language and symbolic power. – Adam Jaworski & Nikolas Coupland (toim.), *The discourse reader* s. 502–513. London: Routledge.
- CALVET, LOUIS-JEAN 2006: *Towards an ecology of world languages*. Cambridge: Polity Press.
- CAMERON, DEBORAH 1995: *Verbal hygiene*. London: Routledge.
- 2000: *Good to talk*. London: Sage.
- 2007: Language endangerment and verbal hygiene. History, morality and politics. – Alexandre Duchêne & Monica Heller (toim.), *Discourses of endangerment. Ideology and interest*

- in the defence of languages* s. 268–285. London: Continuum.
- COUPLAND, NIKOLAS – JAWORSKI, ADAM 2004: Sociolinguistic perspectives on meta-language. Reflexivity, evaluation and ideology. – Adam Jaworski, Nikolas Coupland & Dariusz Galasiński (toim.), *Metalanguage. Social and ideological perspectives* s. 15–51. Language, Power and Social Process 11. Berlin: Mouton de Gruyter.
- DUCHÊNE, ALEXANDRE 2009: Marketing, management and performance. Multilingualism as commodity in a tourism call centre. – *Language Policy* 8 s. 27–50.
- DUFVA, HANNELE 2003: Beliefs in dialogue. Bakhtinian view. – Ana M. Barcelos & Paula Kallaja (toim.), *New approaches to research on beliefs about SLA* s. 131–152. Dordrecht: Kluwer.
- DUFVA, HANNELE – PIETIKÄINEN, SARI 2009: Moni-ilmeinen monikielisyys. – *Puhe ja kieli* 29 s. 1–14.
- DUFVA, HANNELE – SUNI, MINNA – ARO, MARI – SALO, OLLI-PEKKA 2011: Languages as objects of learning. Language learning as a case of multilingualism. – *Apples: Journal of Applied Language Studies* 3. <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/view/4454>.
- Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Helsinki: WSOY 2003.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 1992a: The appropriacy of appropriateness. – Norman Fairclough (toim.), *Critical language awareness* s. 33–56. London: Longman.
- 1992b: Discourse and social change. Cambridge: Polity Press.
- 1996: Technologisation of discourse. – Malcolm Coulthard & Carmen Rosa Caldas-Coulthard (toim.), *Texts and practices* s. 71–83. London: Routledge.
- FOWLER, ROGER 1991: *Language in the news*. London: Routledge.
- HAAKANA, MARKKU – MÄNTYNYN, ANNE 2002: Rakas ärsyttävä äidinkieli. Kielestä kysyminen ja tunteet radion kieliohjelmassa. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen, & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset* s. 287–311. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, AULI 2009: Suomi on kielipoliittisesti tuuliajolla. – *Tieteessä tapahtuu* 7/2009 s. 34–36.
- HALONEN, MIA 2012: Rikkinäisiä ja likaisia. Kieli-ideologiset prosessit kielentutkimuksen diskursseissa. – *Virittäjä* 116 s. 443–462.
- HEIKKINEN, VESA 1999: *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HELLER, MONICA 2003: **Globalization, the new economy, and the commodification of language and identity**. – *Journal of Sociolinguistics* 7 s. 473–492.
- 2006: *Linguistic minorities and modernity*. Toinen laitos. London: Continuum.
- HIIDENMAA, PIRJO 2003: *Suomen kieli – who cares?* Helsinki: Otava.
- HILL, JANE H. 2002: "Expert rhetorics" in advocacy for endangered languages. Who is listening, and what do they hear? – *Journal of Linguistic Anthropology* 12 s. 119–133.
- HORNER, KRISTINE 2007: Global challenges to nationalist ideologies. Language and education in the Luxembourg press. – Sally Johnson & Astrid Ensslin (toim.), *Language in the media. Representations, identities, ideologies* s. 149–172. London: Continuum.
- HS 16.11.2009 = Ymmärrettävä kieli on hyvää hallintoa. – *Helsingin Sanomat* 16.11.2009. <http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Ymmärrettävä+kieli+on+hyvää+hallintoa/1135250787547>.
- HYLAND, KEN 2005: *Metadiscourse. Exploring interaction in writing*. London: Continuum.
- AF HÄLLSTRÖM-REIJONEN, CHARLOTTA 2012: *Finlandism och språkvård från 1800-talet till i dag*. Nordica Helsingiensia 28. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutonen, Helsingfors universitet.

- IRVINE, JUDITH T. 1989: When talk isn't cheap. Language and political economy. – *American Ethnologist* 16 s. 248–267.
- 2002: "Style" as distinctiveness. The culture and ideology of linguistic differentiation. – Penelope Eckert & John R. Rickford (toim.), *Style and sociolinguistic variation* s. 21–43. Cambridge: Cambridge University Press.
- IRVINE, JUDITH T. – GAL, SUSAN 2000: Language ideology and linguistic differentiation. – Paul V. Kroskrity (toim.), *Regimes of language. Ideologies, politics, and identities* s. 35–83. Santa Fe, New Mexico: School of American Research Press.
- JAFFE, ALEXANDRA 2007a: Discourses of endangerment. Contexts and consequences of essentializing discourses. – Alexandre Duchêne & Monica Heller (toim.), *Discourses of endangerment. Ideology and interest in the defence of languages* s. 57–75. London: Continuum.
- 2007b: Minority language movements. – Monica Heller (toim.), *Bilingualism. A social approach* s. 50–70. Great Britain: Palgrave.
- 2009: Introduction. The sociolinguistics of stance. – Alexandra Jaffe (toim.), *Stance. Sociolinguistic perspectives* s. 2–28. Oxford: Oxford University Press.
- JAWORSKI, ADAM – COUPLAND, NIKOLAS – GALASIŃSKI, DARIUSZ (toim.) 2004: *Meta-language. Social and ideological perspectives*. Language, Power and Social Process 11. Berlin: Mouton de Gruyter.
- JAWORSKI, ADAM – THURLOW, CRISPIN 2010: Introducing semiotic landscapes. – Adam Jaworski & Crispin Thurlow (toim.), *Semiotic landscapes. Language, image, space* s. 1–40. London: Continuum.
- JESKANEN, MATTI 2005: Karjalan kieli ja karjalankieliset Suomessa. – Marjatta Palander & Anne-Maria Nupponen (toim.), *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti* s. 215–285. Studia Carelica Humanistica 20. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- JOHNSON, SALLY – MILANI, TOMMASO (toim.) 2010: *Language ideologies and media discourse. Texts, practices and politics*. London: Continuum.
- JOSEPH, JOHN E. – TAYLOR, TALBOT (toim.) 1990: *Ideologies of language*. London: Routledge.
- KALLIOKOSKI, JYRKI (toim.) 1996: *Teksti ja ideologia. Kirjoituksia kielestä ja vallasta julkisessa kielenkäytössä*. Kieli 9. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KANKAANPÄÄ, SALLI 2009: Kielestä puhuminen lain valmisteluvaiheen pöytäkirjoissa. – Mona Enell-Nilsson & Niina Nissilä (toim.), *Käännösteoria, ammattikielien ja monikielisyys. VAKKI-symposiumi XXIX. Vaasa 13.–14.2.2009* s. 181–192. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyiden tutkijaryhmän julkaisut. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- KARLSSON, FRED 1995: Normit, kielenkäyttö ja kielipolit. – Jan Rydman (toim.), *Tutkimuksen etulinjassa* s. 161–172. Helsinki: WSOY.
- KELLY-HOLMES, HELEN – MORIARTY, MÁIRÉAD – PIETIKÄINEN, SARI 2009: Convergence and divergence in Basque, Irish and Sámi media language policing. – *Language Policy* 8 s. 227–242.
- KIESLING, SCOTT F. 2009: Style as stance. Stance as the explanation for the patterns of sociolinguistic variation. – Alexandra Jaffe (toim.), *Stance. Sociolinguistic perspectives* s. 171–194. Oxford: Oxford University Press.
- KROSKRITY, PAUL V. 2000: Regimenting languages. Language ideological perspectives. – Paul V. Kroskrity (toim.), *Regimes of language. Ideologies, politics, and identities* s. 1–34. Santa Fe, New Mexico: School of American Research Press.
- (toim.) 2000: *Regimes of language. Ideologies, politics, and identities*. Santa Fe, New Mexico: School of American Research Press.

- 2004: Language ideologies. – Alessandro Duranti (toim.), *A companion to linguistic anthropology* s. 496–517. Malden, MA: Blackwell.
- 2009: Language renewal as sites of language ideological struggle. The need for ”ideological clarification”. – Jon Reyhner & Louise Lockard (toim.), *Indigenous language revitalization. Encouragement, guidance & lessons learned* s. 71–83. Flagstaff, AZ: Northern Arizona University.
- KUNNAS, NIINA 2006: Yksi, kaksi vai monta kirjakieltä? Vienankarjalaisten kanta kirjakielidebattiin. – *Virittäjä* 111 s. 229–247.
- LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA – PIETIKÄINEN, SARI 2010: Contexts and consequences of language ideologies. The case of indigenous Sámi languages in Inari (FIN) and Lovozero (RUS). – Mika Lähteenmäki & Marjatta Vanhala-Aniszewski (toim.), *Language ideologies in transition. Multilingualism in Russia and Finland* s. 57–79. Peter Lang: Frankfurt am Main.
- LAIHONEN, PETTERI 2009a: *Language ideologies in the Romanian Banat. Analysis of interviews and academic writings among the Hungarians and Germans. Jyväskylä studies in humanities* 119. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- 2009b: Kieli-ideologiat Romanian Banaatissa. – *Virittäjä* 113, verkkoliite. http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/laihonen3_2009.pdf.
- LAITINEN, LEA 2004: Kieltosana ja kielletär. Yhden kielikiistan kulku ja ideologiat. – Katja Huumo, Lea Laitinen & Outi Paloposki (toim.), *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla* s. 177–222. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAPPALAINEN, HANNA – SORJONEN, MARJA-LEENA – VILKUNA, MARIA (toim.) 2010: *Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAUERMA, PETRI 2004: Aluemurre vai murteiden yhdistelmä? Keskustelu kirjakielen perustasta 1800-luvun alkupuolella. – Katja Huumo, Lea Laitinen & Outi Paloposki (toim.), *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla* s. 136–176. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAZAR, MICHELLE 2010: Language ideologies and state imperatives. The strategic use of Singlish in public media discourse. – Sally Johnson & Tommaso Milani (toim.), *Language ideologies and media discourse. Texts, practices and politics* s. 121–140. London: Continuum.
- LEPPÄNEN, SIRPA – NIKULA, TARJA – KÄÄNTÄ, LEILA (toim.) 2008: *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEPPÄNEN, SIRPA – PIIRAINEN-MARSH, ARJA 2009: Language policy in the making. An analysis of bilingual gaming activities. – *Language Policy* 8 s. 261–284.
- LINDGREN, ANNA-RIITTA 2000: *Helsingin saamelaiset ja oma kieli*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LUUKKA, MINNA-RIITTA 1995: *Puhuttua ja kirjoitettua tiedettä. Funktionaalinen ja yhteisöllinen näkökulma tieteen kielen interpersonaalisiin piirteisiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MAKONI, SINFREE – PENNYCOOK, ALASTAIR 2007: Disinventing and reconstituting languages. – Sinfree Makoni & Alastair Pennycook (toim.), *Disinventing and reconstituting languages* s. 1–41. Clevedon: Multilingual Matters.
- (toim.) 2007: *Disinventing and reconstituting languages*. Clevedon: Multilingual Matters.
- MATTFOLK, LEILA – MICKWITZ, ÅSA – ÖSTMAN, JAN-OLA 2004: Finlandssvensk språknormering. – Helge Sandøy & Jan-Ola Östman (toim.), *”Det främmande” i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord* s. 219–252. Oslo: Novus.

- MAURANEN, ANNA – HYNNINEN, NIINA (toim.) 2010: *English as a lingua franca in academic settings*. Helsinki English Studies 6. <http://blogs.helsinki.fi/hes-eng/volumes/volume-6/>.
- MCNAMARA, TIM – ROEVER, CARSTEN 2006: *Language testing. The social dimension*. A supplement to language learning 56. Michigan: Blackwell.
- MIELIKÄINEN, AILA 1981: Murre, kielen käyttäjä ja asenteet. – Aila Mielikäinen (toim.), *Nyky-suomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Raportti 2* s. 91–126. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 26. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- 2005: Matkimuksista määritelmiin. Miten murteista puhutaan. – *Sananjalka* 47 s. 98–118.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44 s. 87–110.
- MILANI, TOMMASO 2007: Voices of endangerment. A language ideological debate on the Swedish language. – Alexandre Duchêne & Monica Heller (toim.), *Discourses of endangerment. Ideology and interest in the defence of languages* s. 169–196. London: Continuum.
- 2008: Language testing and citizenship. A language ideological debate in Sweden. – *Language in Society* 37 s. 27–59.
- MILANI, TOMMASO – JOHNSON, SALLY 2010: Critical intersections. Language ideologies and media discourse. – Sally Johnson & Tommaso Milani (toim.), *Language ideologies and media discourse. Texts, practices and politics* s. 3–14. London: Continuum.
- MOORE, ROBERT – PIETIKÄINEN, SARI – BLOMMAERT, JAN 2010: Counting the losses. Numbers as the language of language endangerment. – *Sociolinguistic Studies* 4 s. 1–26.
- MÄNTYNEN, ANNE 1996: Miten normeista puhutaan? Näkökulma ja normien rajat. – *Virittäjä* 100 s. 504–519.
- 2003: Miten kielestä kerrotaan. *Kielijuttujen retoriikkaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2012: Kieli-ideologiat käytännössä. Sanajärjestyksen normittuminen tietokirjojen suomen-nostyössä. – *Virittäjä* 116 s. 378–409.
- MÄNTYNEN, ANNE – SHORE, SUSANNA 2010: Hybridity. Esitelmä 22nd Systemic Functional Linguistics -konferenssissa 11.7.2010, Koper, Slovenia.
- NORDLUND, TARU 2004: Arat taimet ja ankarat puutarhurit. 1800-luvun lopun kielikeskustelun metaforat ja kieli-ideologiat. – Katja Huumo, Lea Laitinen & Outi Paloposki (toim.), *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla* s. 286–322. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2012: 1800-luvun itseoppineet kirjoittajat kielellisillä markkinoilla. – *Virittäjä* 116 s. 33–66.
- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2011: ”Savon murre” savolaiskorvin. *Kansa murteen havainnoijana*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 11. Joensuu: University of Eastern Finland 2011. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0354-9>.
- OLTHUIS, MARJA-LIISA 2003: Uhanalaisen kielen elvytys. Esimerkkinä inarinsaame. – *Virittäjä* 104 s. 568–575.
- PAANANEN, RITVA 1996: Kuuntelija radion kielen normittajana. – *Virittäjä* 100 s. 520–535.
- PAFFEY, DARREN 2010: Globalising standard Spanish. The promotion of ‘panhispanism’ by Spain’s language guardians. – Sally Johnson & Tommaso Milani (toim.), *Language ideologies and media discourse. Texts, practices and politics* s. 41–60. London: Continuum.
- PALANDER, MARJATTA 2007: Alueellisen taustan vaikutus murrekäsityksiin. – *Virittäjä* 111 s. 24–55.
- 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Suomi 200. Helsinki: Suomalaisen Kirjal-

lisuuden Seura.

- PASANEN, ANNIKA 2004: Inarinsaamelainen menestystarina. Kielipesästä kaksikielisyyteen. – Sirkku Latomaa (toim.), *Äidinkieli ja toiset kielet. Pohjoismainen kaksikielisyytyöpaja Tampereella 18.–20.10.2002* s. 117–124. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://tampub.uta.fi/tup/951-44-5999-7.pdf> (30.3.2011).
- 2005: Kielipesätoiminta osana karjalan ja inarinsaamen kielen revitalisaatiota. – Paula Kokkonen (toim.), *Sukukansaohjelman arki. Suomalais-ugrilainen perintö ja arkipäivä. Studia Fenno-Ugrica 21.9.–16.11.2004* s. 67–81. Castrenianumin toimitteita 64. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- PAUNONEN, HEIKKI 1994: Kielen normit ja kielen ohjailun normit. – *Tiede & edistys* 1/1994 s. 17–28.
- 1996: Suomen kielen ohjailun myytit ja stereotypiat. – *Virittäjä* 100 s. 544–555.
- 2001 [2000]: Stadin slangi historiallisena, kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä. – Heikki Paunonen, *Tsennaaks stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja* s. 14–44. Laati-neet Heikki & Marjatta Paunonen. Helsinki: WSOY.
- 2006a: Synonymia Helsingin slangissa. – *Virittäjä* 110 s. 336–364.
- 2006b: Vähemmistökielestä varioivaksi valtakieleksi. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhteisönä* s. 13–99. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- PENNYCOOK, ALASTAIR 2010: *Language as a local practice*. London: Routledge.
- PIETIKÄINEN, SARI 2000: *Discourses of differentiation. Ethnic representations in newspaper texts*. Studies in Communication 12. Jyväskylä, Finland: University of Jyväskylä.
- 2008: Sami in media. Questions of language vitality and cultural hybridisation. – *Journal of multicultural discourses* 3 s. 22–35.
- 2010: Sámi language mobility. Scales and discourses of multilingualism in a polycentric environment. – *International Journal of Sociology of Language* 202 s. 79–101.
- 2012: Kieli-ideologiat arjessa. Etnografinen diskurssianalyysi monikielisen saamenpuhujan kielielämäkerrasta. – *Virittäjä* 116 s. 410–442.
- PIETIKÄINEN, SARI – DUFVA, HANNELE 2006: Voices in discourses. Dialogism, critical discourse analysis, and ethnic identity. – *Journal of Sociolinguistics* 10 s. 205–224.
- PIETIKÄINEN, SARI – HUSS, LEENA – LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA – LANE, PIA – AIKIO-PUOSKARI, ULLA 2010: Regulating multilingualism. Minority languages in legal and political frameworks in the North Calotte. – *Acta Borealia* 27 s. 1–23.
- PIETIKÄINEN, SARI – KELLY-HOLMES, HELEN 2011: Gifting, service and performance. Three eras in minority language media policy and practice. – *International Journal of Applied Linguistics* 21 s. 51–70.
- PIETIKÄINEN, SARI – LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA – HUSS, LEENA – SALO, HANNI 2011: Kieli ja kokemus. vähemmistökieli kolmen perhesukupolven kielielämänkerroissa. – *Puhe ja kieli* 31 s. 67–88.
- PIETIKÄINEN, SARI – LANE, PIA – SALO, HANNI – LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA 2011: Frozen actions in the arctic linguistic landscape. A nexus analysis of language processes in visual space. – *International Journal of Multilingualism* 8 s. 277–298.
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- PIIPPO, IRINA 2012: *Viewing norms dialogically. An action-oriented approach to sociolinguistic metatheory*. Helsinki: Nykykielten laitos, Helsingin yliopisto.
- PRESTON, DENNIS R. 1998: Folk metalanguage. – Adam Jaworski, Nikolas Coupland & Dariusz Galasiński (toim.), *Metalanguage. Social and ideological perspectives* s. 75–101.

- Language, Power and Social Process 11. Berlin: Mouton de Gruyter.
- 1999: *Handbook of perceptual dialectology*. Vol I. Amsterdam: Benjamins.
- PYÖLI, RAIJA 1996: *Venäläistyvä aunuksenkarjala. Kielenulkoiset ja -sisäiset indikaattorit kielenvaihtotilanteissa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 18. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Raamattu*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön otama suomennos. 4. painos. Helsinki: Piplia.
- RAMPTON, BEN 1995: *Crossing. Language and ethnicity among adolescents*. London: Longman.
- RINTALA, PÄIVI 1993: Suomen kirjakielen normeista. – *Sananjalka* 34 s. 47–67.
- 1998: Kielikäsitys ja kielenohjailu. – *Sananjalka* 40 s. 47–65.
- SAJAVAARA, PAULA 2000: Kielenohjailu. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 67–106. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- SCHIEFFELIN, BAMBI B. – WOOLARD, KATHRYN A. – KROSKRITY, PAUL V. (toim.) 1998: *Language ideologies. Practice and theory*. New York: Oxford University Press.
- SHOHAMY, ELANE – GORTER, DURK (toim.) 2008: *Linguistic landscapes. Expanding the scenery*. London: Routledge.
- SILVERSTEIN, MICHAEL 1979: Language structure and linguistic ideology. – Paul R. Cline, William F. Hanks & Carol L. Hofbauer (toim.), *The elements. A parasection on linguistic units and levels* s. 193–247. Chicago: Chicago Linguistic Society.
- 1981: The limits of awareness. – *Sociolinguistic Working Paper Number 84*. Austin, Texas: Southwest Educational Development Lab. <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED250941.pdf> (16.8.2011.)
- 1998: The uses and utility of ideology. – Bambi B. Schieffelin, Kathryn A. Woolard & Paul V. Kroskrity (toim.), *Language ideologies. Practice and theory* s. 123–145. New York: Oxford University Press.
- 2003: Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. – *Language and Communication* 23 s. 193–229.
- SOLIN, ANNA 2012: Genremuutos kieli-ideologisena prosessina. Normiristiriidat ja uuden genren kotouttaminen. – *Virittäjä* 116 s. 349–377.
- Suomen perustuslaki* 1999. Helsinki: Eduskunnan kanslia. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- TARNANEN, MIRJA – SUNI, MINNA 2005: Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. – S. Paananen (toim.), *Maahanmuuttajien elämää Suomessa* s. 5–17. Helsinki: Tilastokeskus.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- (painossa): On the dynamics of non-linguists' dialect perceptions. The perceived spatiality of /s/ in Finnish. – Monika Reif, Justyna A. Robinson & Martin Pütz (toim.), *Variation in language and language use. Linguistic, socio-cultural and cognitive perspectives* s. 134–163. Duisburg Papers on Research in Language and Culture. Frankfurt: Peter Lang.
- VAATTOVAARA, JOHANNA – SOININEN-STOJANOV, HENNA 2006: Pääkaupunkiseudulla kasvaneiden kotiseuturajaukset ja kielelliset asenteet. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhteisönä* s. 223–254. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- WOOLARD, KATHRYN A. 1998: Introduction. Language ideology as a field of inquiry. – Bambi B. Schieffelin, Kathryn A. Woolard & Paul V. Kroskrity (toim.), *Language ideologies. Practice and theory* s. 3–47. New York: Oxford University Press.

ÖSTMAN, JAN-OLA – THØGERSEN, JACOB 2010: Language attitudes and the ideology of the Nordic. – *International Journal of the Sociology of Language* 204 s. 97–127.

SUMMARY

Theory and practice in the analysis of language ideologies

The article is concerned with research into language ideologies, primarily from a theoretical and methodological perspective. The notion of language ideology has been used in linguistics particularly when studying beliefs, values, classifications and negotiation around languages and language use. The article provides an overview of concepts used in research into language ideologies, and outlines central research topics and questions. It also explores the timeliness of the notion from a Finnish perspective.

The article outlines different ways of defining and using the concept of language ideology in different research settings. It discusses, for instance, the semiotic processes of iconisation, recursivity and erasure. The relation between language ideologies and norms is also explored. The article reviews research into language ideologies both internationally and in the Finnish context, focusing on how Finnish studies relate to the international research literature.

The article approaches language ideologies as dynamic processes which construe language and language use. It is further assumed that these processes both reflect and shape their contexts. The concept of language ideology is both concrete and abstract: it can be used both to describe relatively systematic and stable beliefs about language and to analyse the situated discourse practices of an individual language user. The concept thus allows the analysis of language use from both a micro and a macro perspective.

Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä

Artikkelissa tarkastellaan kieli-ideologioiden tutkimusta ja sen teoreettis-metodisia ulottuvuuksia. Kieli-ideologian käsitettä on hyödynnetty erityisesti tutkittaessa, millaisia uskomuksia, arvostuksia, luokitteluja ja neuvotteluja kysymykset kielestä ja kielenkäytöstä herättävät. Artikkelisi esittelee erilaisia tutkimusalalla käytettyjä käsitteitä ja

keskeisiä tutkimusteemoja ja -kysymyksiä. Lisäksi pohditaan kieli-ideologioiden tutkimuksen ajankohtaisuutta Suomen näkökulmasta.

Artikkelissa kuvataan erilaisia tapoja määritellä ja käyttää kieli-ideologian käsitettä eri tutkimuskonteksteissa. Esiin otetaan esimerkiksi ikonisaation, kertautuvuuden ja poistamisen semioottiset prosessit. Huomiota kiinnitetään myös kieli-ideologioiden ja normien väliseen suhteeseen. Artikkelissa esitellään sekä Suomessa että kansainvälisesti tehtyä kieli-ideologioiden tutkimusta ja pohditaan suomalaisen tutkimuksen suhdetta kansainväliseen tutkimuskenttään.

Kieli-ideologiat nähdään artikkelissa kieltä ja kielen käyttöä määrittelevinä dynaamisina prosesseina. Oletuksena on, että nämä prosessit sekä ammentavat kontekstista että luovat sitä. Kieli-ideologian käsite on samanaikaisesti konkreettinen ja abstrakti: sen avulla voidaan kuvata sekä suhteellisen järjestelmällisiä ja pysyviä uskomuksia kielestä että paikantuneita, yksittäisenkin kielenkäyttäjän kielikäytänteitä. Näin on mahdollista yhdistää kielenkäytön mikro- ja makrotason ilmiöiden tarkastelu.

Kirjoittajien yhteystiedot (address):

Anne Mäntynen: etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Mia Halonen: etunimi.m.sukunimi@jyu.fi

Sari Pietikäinen: etunimi.p.sukunimi@jyu.fi

Anna Solin: etunimi.sukunimi@helsinki.fi